

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԶՇՄԱՐԻՏ ՓԱՌՔԸ

(Գ. Կիր. Յիսնակաց)

(Բ. Թեո. Ա. 1-12)

Տիեզերքի նիւթական սքանչելիքները չէ՛ր այնքան որ կը պանծացնեն Աստուծոյ մեծութիւնն ու փառքը: Աստղազարդ երկինքէն, այսինքն մոլորակային դրութեանց ապշեցուցիչ ներդաշնակութենէն, իր ամէն մասերուն մէջ ամէն վայրկեան կեանքին խայտանքը ցուցադրող երկրագունտին հրահրաշ խորհուրդներէն, այսինքն տարեւրային ոլորտներէն իւրաքանչիւրին մէջ շարունակ յառաջ եկած գոյաւորումի, աճելութեան և սերնդազոծական գաղանիքներէն շատ աւելի բարձր ու վսեմ բաներ կան այն բարոյական դրութեան մէջ, որ մարդուն կեանքին հոգեկան ներքին աշխարհն է ինքնին:

Ի՞նչպէս Հաւատքը, զոր անձանօթ և աննիւթական զօրութիւն մը խառներ է հոն անշամանդաղ էութեան մը հետ, կ'աճի և կ'ուճանայ ներգործութեամբը անբացատրելի օրէնքի մը որ չնորհքն է, հետզհետէ միշտ աւելի բարձրացնելով մեր մտածումը՝ դէպի գերերկրային կատարելութիւններ:

Ի՞նչպէս Սէրը, աստուածային այդ թովչութիւնը, հողադանդուած և փխրուն այս պատեանին մէջ, որ մեր մարմինն է, կը ծնի հրայրք մը որ հանճար կ'ըլլայ ուղեղին մէջ և առաքինութեանց անսպասադրելի կը բանայ սրտին խորը:

Ի՞նչպէս կամքը պողպատէ գօտի կը հազցնէ ամէնէն տկար մահկանացուն մէջքին, և համբերութեան զրահին տակ անխոցելի կը դարձնէ հոգին, երբ ճշմարտութեան ոտքները անգութ հալածանքի ամէնէն խուժողմ միջոցներով և ֆիզիքական ու բարոյական խոշտանգումի ամէնէն բիրտ ձեւերով կը նկրտին չարչարել արգարութեան մարդը:

Ո՛ւսկից ինկած և բողբոջած է մեր հոգիին մէջ սերմը ներկայ կեանքի պատրանքներուն և զրկանքներուն մէջ մեր բարոյականը անկու մեներէ վեր բռնող հզօր Յոյսի մը՝ թէ անդուր այլուրի մը մէջ, որ

լուսաւորուած է Աստուծոյ թաղաւորութեան յաւերժական փառքովը միայն, մարդիկ պիտի ստանան գերագոյն արդարութենէն իրենց կշռուած հատուցումը, ու մանք ընդունելով՝ իրեւ տրիտուր երկրի վրայ բարութեան և արդարութեան սիրոյն իրենց կրած տառապանքներուն՝ հրեշտակային սրբութեան երանաւէտ հանգիստը, և ուրիշներ՝ ի պատիւ փրկութեան աւետիսին հանդէպ պարզած իրենց անընտել և ըմբոստ բարոյականին և աստուածուբաց բարքի զառաժնեմերով անբարոյացած կենցաղին, ենթարկուելով իրենց շունչն ու ոգիքը ցնդող ջնջող հրատաշտը սաստկութեանց:

Գրիստոնեայ հասարակութիւն մը կամ համայնք մը որքան աւելի ստուար թուով պարագրէ իր մէջ անձեր, որոնց հոգեկան ներքին կեանքին մէջ Հաւատքն, Յոյսն ու Սէրը այսպիսի ներշնչումներով կը շնորհազարդեն բարոյականը, այնքան աւելի ստուգապէս կը փառաւորուի հոն Աստուծոյ անունը:

Եկեղեցիի մը առանձնական և հանրային կեանքը եթէ իր խոկումը չ'ստանար Աստուծոյ խոկումէն միայն, և եթէ միմիայն հաւատքին ոյժէն չէ՛ր որ հոն զործը կ'ընդունի իր արդիւնաւորման մղիչ զօրութիւնը, ամէն ինչ խաբուսիկ իրականութեան վրայ կը կանգնի անոր իրականութեան մէջ, ու սիրտը պատրանքէ պատրանք կ'անցնի լոկ՝ ի վերջոյ կանգ առնելու համար ամենատխուր աւերակներու առջև:

Իր սուրբերուն, այսինքն իր հոգիով սրբազործուած կեանքերուն մէջ ամէնէն աւելի փառաւոր է Աստուած, և իր հաւատացեալներուն, այսինքն իրենց ուղղուած աստուածային հրաւերին անսալով իրենց վարքն ու կենցաղը հոգեւոր կոչումի մը արժանի հանդիսացնող իր սիրելիներուն միջոցաւ է որ ստուգապէս սքանչելի կը լինի Գրիստոս:

Հաստատութիւնը կերպարանող երկինքէն աւելի գեղեցիկ, խորհրդաւոր և փառաւոր է առտնին այն երկինքը, որ քրիստոնէին ընտանեկան կեանքի սրբութիւնն է, ու հաւատացեալին խղճի խաղաղութիւնը:

Հոն, անոնց մէջ է Աստուծոյ ճշմարիտ փառքը:

ԱՆՇԵՐՔԵԼԻ ԱՊԱՑՈՅՑԸ

(Գ. Կիր. Յիսնակաց)

(Երբ. Ա. 1-14)

Աստուծոյ գոյութիւնը հաստատելու համար փիլիսոփայութեան և աստուածաբանութեան ներկայացուցած բոլոր փաստերը հաւասարապէս կը ծառայեն ապացուցանելու նաեւ համաստուածութիւնը (Panthéisme) և աստուածականութիւնը (Théisme): Միակ ապացոյցը, որ անհերքելիօրէն կը հաստատէ ամենակարող և ամենաբարբի Աստուծոյ մը գոյութիւնը և նոյն ատեն անոր նախախնամող սէրը, Յիսուսի անձին մէջ կատարուած աստուածային մարդեղութեան եղելութիւնն է ինքնին:

Հին ուխտի ստուերական խորհուրդներով իրականացած յայտնութիւնը հատուկապէս և մասնակի էր եղած, և հաղորդուած էր, զանազան ժամանակներու մէջ, տեսիլքներու և խորհրդանշանական կերպաւորումներու միջոցաւ և պատգամաւորներու բերնով. այս պատճառաւ թերի և բազմակերպ բնութիւն մ'ունէր անիկա, և կատարուած էր անուղղակի կերպով:

Քրիստոնէական յայտնութիւնը եղաւ կատարեալ, միակ և վերջնական: Անիկա մարդոց հաղորդուեցաւ ուղղակի, այսինքն Որդիին միջոցաւ, որուն ստորագրելները որեւէ բաղդատութենէ վերիվերոյ աստիճանի մը վրայ կը դնեն զինքը: Նախ, որովհետեւ ինքը ոչ միայն մաս չկազմեր արարչութեան, այլ անոր գործարանը և նոյն ատեն նպատակն է իսկապէս: Գործարանը՝ որովհետեւ ինքն է Բանը կամ Ոսքը, որուն միջոցաւ Աստուած ստեղծեց տիեզերքը, և նպատակը՝ որովհետեւ տիեզերքի ստեղծումէն ալ առաջ ան նախակարգուած էր իբրեւ ժողովող այսինքն տէր և տնօրէն ամենայնի: Երկրորդ, որովհետեւ աստուածային բնութիւն մ'ունի ան, քանի որ իր մէջ կը յայտերևի կամ կ'իրականանայ Աստուած, ինչպէս արեւը իր ճառագայթումին մէջ, և ինչպէս կնիքը իր տպուածքին կամ զրոշմին մէջ, ուր ճշդիւ և ճշգրտօրէն կը տեսնուին անոր գիծերուն յետին և ամենանուրբ մանրամասնութիւնները:

Միևնոյն ատեն, աշխարհի պահպանման և կառավարութեան մասին Աստուծոյ

գործակիցն է ան, այսինքն անոր կամքին գործադրող գորութիւնը, որ կը կատարէ իր այդ պաշտօնը, նիւթականապէս՝ ստեղծագործութեան օրէնքին տեսական արդիւնագործումովը, և բարոյապէս՝ մեղքին ջնջումին համար մարդեղութեան խորհուրդին սրբազան ներգործութեամբը, որուն համար է որ երկրի վրայ իր փրկական պաշտօնը աւարտելէ վերջ, երկինք վերացաւ դարձեալ, վերստին տիրանալու համար իր էութեան համապատասխան մեծավայելուչ զիրքին, որ անհունապէս գերազանց է քան հրեշտակներունը, որոնք պատգամաւորներն են լոկ, ինչպէս իրենց անունն իսկ կը մատնանշէ, իսկ ինքը՝ Որդի:

Այսպէս, այսինքն այսպիսի լոյսերով է որ պայծառացած է կամ պէտք է պայծառացած լինի ճշմարիտ քրիստոնէին զիտակցութիւնը՝ Աստուծոյ խորհուրդին նըկատմամբ: Ինչ որ միտքը կամ տրամախոհական հետամտութիւնները չեն կրնար գտնել, ինչ որ բնութեան կամ տիեզերական կարգին խոկումը հազիւ կրնայ ընդ ազօտ իմն նկատել տալ, ինչ որ բոլոր կրօնները, մին քան զմիւսն աւելի կամեղեղ չափով կրնան ընդշմարել տալ — վասնզի, ինչպէս կ'ըսէ Օգոստինոս, Աստուած ամէն կրօնքի մէջ չող մը կամ չիթ մը դրած է իր յայտնութեան լոյսէն, որպէսզի յաւերժական խաւարին մէջ խաղառ չկորսուին մարդիկ — քրիստոնէական հաւատքը հոգիին կուտայ տնըդմիջական հաւաստումի մը բովանդակ ազդուութեամբը:

Անիկա, աւետարանով մեզի փոխանցուած այդ հաւատքը, մեր սիրտերուն կը բերէ ոչ թէ հեռալուր արձագանգներու տխրեղ խղուրդտիւնը, այլ ի յաւիտենից անտի ապրած և ընդ միշտ ապրող հոգիի մը կենդանի երզը, ձայնը՝ մարդկութեան սիրով համակ գրուուած այն Աստուծոյն, որ այդ սիրով նոյն իսկ ծնաւ մեր մէջ, ապրեցաւ մեզի հետ և մեզի համար, իր մարդկային բնութեանը մէջ, մարդկութեան ճանչցնելով աստուածային բնութեան փառքը, զԱստուած ինքնին:

Պիտի չճանչնայինք զԱստուած, պիտի չկարենար մարդը իրապէս հաւատալ Աստուծոյ գոյութեանը, եթէ զԱյն չօշափած չըլլար Քրիստոսի մէջ: Անհերքելի ապացոյցը, զոր քրիստոնէութիւնը կուտայ

Աստուծոյ զոյութեան մասին, մարդկեղութեան խորհուրդն է ճշմարտապէս:

Ու Աւետարանը եւ քրիստոնէական կեանքը, մին՝ այդ խորհուրդին իրականացման անեղծական յիշատակարանը, եւ միւսը՝ մարդկային իրականութեան մէջ անոր բազմապատիկ արդիւնագործութեան հանդիսարանը, երկուքն ալ աստուածածանաչութեան համոզիչ վկայութիւնները, Աստուծոյ զաղափարին եւ զոյութեան հաստատութեան պատկերազարդուած ապացուցումներն են:

Կը հաւատանք Աստուծոյ, վասն զի կ'ընդունինք Աւետարանով հրատարակուած փրկութեան պատգամին ճշմարտութիւնը, եւ կ'ընդունինք թէ այդ հաւատքին եւ անով խանդավառուած առաքինական զգացումներուն շնորհիւ է որ կենդանի է մեր մէջ Բրիստոս, եւ Անոր միջոցաւ՝ Աստուծոյ խորհուրդը:

Առանց այդ հաւատքին, մարդկային բարոյականը օր ըստ օրէ աւելի պիտի չքաղցրանար բնաւ երանաւէտ այն մտածումովը թէ Աստուծոյ առ մարդն խոնարհումը մարդուն ձայնարկուած աստուածային հրաւերն է որ դէպի աստուածեղէն բարձրութիւնները. կայծը իտէպի կրակին, որ սիրտին մէջ կը վառէ տենչը միշտ աւելի բարձրագոյնին:

Առանց այդ հաւատքին, մարդ պիտի չկարենար, վերջապէս, կեանքը բազկացնող վաղանցուկ իրերու եւ իրողութեանց անկայունութեան մէջէն տեսնել անկորնչականը, որ յաւիտեանապէս կայ եւ կը մնայ, որուն նայուածքին առջեւէն դարերն ու ազգերը կ'անցնին ինչպէս ամպի ծուէններ, որ գաղտնիքն ու շտեմարանն է բոլոր դոբութիւններուն, վասնզի չկայ, բարոյական կալուածին մէջ մանաւանդ, մեծագործութիւն մը՝ որուն մղիչ ոյժը չըլլայ Աստուծոյ ծառայութիւնը:

Իսկ թէ այդ ծանօթութիւնը Աւետարանի հոգիով է մանաւանդ որ կը պայծառանայ ու խորունկնայ մարդուն մէջ՝ կը հաստատուի անով որ քրիստոնէական բարոյականի ոլորտին մէջ կատարուած մեծագործութիւններն են որ տեւական եւ հաստատուն նկարագիր մը ունին, եւ ուղղուած են աւելի հանրօգուտ եւ բարեբարոյապատկերութեան:

Թ. Ե. Գ.

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈՉՆԵՐ

ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Ուսումնասիրելու հետ ուսումնասիրել, եւ լսողներուն հետ լսող»:

(Հռովմ. ԺԲ. 15)

Հին հեթանոս աշխարհի լաւագոյն բարոյախօսներէն մին՝ որուն պատուէրներուն եւ Աւետարանի պատգամներուն մէջ շատ մօտ նմանութիւններ կը տեսնուին, խօսելով համակրութեան մասին ըսած է. «Մեր պարտականութիւնը չէ մտնակից ըլլալ այլոց տառապանքներուն, բայց մեր պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ տառապողներուն սփոփանք բերել, որքան կարելի է»^(*)։ Բազմատեսչէք ընտրած բնաբանս դասական նկատուած այս խօսքին հետ, եւ պիտի համոզուիք թէ Առաքեալին պատուէրը աւելի կատարեալ է, թէպէտեւ դժուար գործադրութեան մէջ։ Թերեւս ըսուի. ի՞նչպէս մարդ ուրախանայ՝ ուրախացողներուն հետ, կամ լայ՝ լացողներուն հետ, երբ որեւէ տրամագրութիւն չունի, կամ շահ կամ օգուտ չկայ։ Միթէ Առաքեալը իր այս պատուէրով մարդուն բնական ոյժերէն վեր բռն մը պահանջած չի՞ նկատուիր։ Անշուշտ, այո՛, ոչ միայն Առաքեալին այս պատուէրը այլ եւ բոլոր գրեթէ մեծ մասամբ Աւետարանի պատգամները մեր ոյժերէն վեր պահանջքներ կը թուին։

Ընդհանրապէս ժողովրդային կրթական բոլոր ձեւերն ունենալուն մէջ ջանք մը կը տարուի մարդոց տկարութիւնները միշտ նկատողութեան առնելու, եւ ըստ այնմ բարոյական պատուէրները կազմելու, եւ ինչպէս յայտնի է այդ կրթական ձեւերն ունենալուն մէջ մեղմէ անկարելին չի պահանջուիր։ Մենք պիտի նկատէինք այդպիսի ուղղութիւն մը շատ բնական եւ խելացի։ Սակայն երբ Աւետարանը կը կարդանք, բարոյական այնպիսի պատգամներու կը հանդիպինք՝ որոնք մեր կամքէն եւ մեր ուժերէն շատ վեր պահանջքներ կ'երեւին։ Նոյնը կրնանք ըսել նաեւ վարդապետականին համար. անոնք մեր մտքին անհասկնալի կը մնան յաճախ։

(*) Կիկեղոն (Tusculanes)։